

#26 Bosbouw

Beatrijs Van der Aa¹, Wim De Maeyer², Myriam Dumortier³

- Tegen september 2004 werd 33.456 ha bos met een beheerplan gerealiseerd. Het is niet duidelijk hoeveel hiervan een uitgebreid beheerplan heeft, maar naar alle waarschijnlijkheid is dat minder dan de verwachte 15.300 ha. Om de doelstellingen te halen is een inhaalbeweging en een beter opvolgings-systeem nodig.
- Bosgroepen kennen een toenemende populariteit en activiteit. Die dynamiek kan de doelstelling inzake beheerplannen helpen realiseren.
- Om de duurzaamheid van het houtgebruik uit het Vlaamse bos te kunnen evalueren, zijn meer gegevens vereist over onder andere houtoogst, houtaanwas en de effecten van de bosexploitatie.
- Sinds enkele jaren ondersteunt Vlaanderen een internationale samenwerking op het gebied van bosbehoud en duurzaam bosbeheer. Om de 2010-doelstelling van de Biodiversiteitsconventie te helpen realiseren, verdient dat initiatief uitbreiding naar het natuurbehoud.

P	Houtoogst	
R	Oppervlakte bosbeheerplan	
R/D	Aantal erkende bosgroepen	
R/D	Oppervlakte bosbeheerplan via bosgroepen	
R	Budget Vlaams Fonds Tropisch Bos	

#26

01 Toestand

02 Beleid

03 Kennis

Hoofdstuk 11 Bossen behandelt de toestand van de bossen en het beleid inzake het kwantitatieve bosbehoud en de bosuitbreiding. In hoofdstuk 26 Bosbouw komt het gebruik van bossen aan bod, net als het beleid inzake kwalitatief bosbehoud (duurzaam bosbeheer). Kwalitatief bosbehoud komt ook aan bod in de hoofdstukken 34 Natuurrezervaten en 35 Bosreservaten (reservaatbeheer). In het hoofdstuk bosbouw komt ten slotte ook de internationale bospolitiek aan bod. Daarmee behandelt het Natuurrapport de vier sleutelbegrippen van het Vlaamse bosbeleid: kwantitatief bosbehoud, bosuitbreiding, kwalitatief bosbehoud en geïntegreerde maatschappelijke taakvervulling (MINA-plan 3, p.212).

Bij de selectie van indicatoren wordt rekening gehouden met de indicatoren van de Ministeriële Conferentie over de bescherming van bossen in Europa (Ministerial Conference on the protection of forests in Europe, MCPFE). De gegevens die in het kader van MCPFE worden verzameld [212], vormen de Europese bijdrage in het Forest Resources Assessment van de FAO.

Het gebruik van bossen wordt beschreven aan de hand van de indicatoren houtoogst en houtexploitatie. Het gebruik van bossen is dus voorlopig beperkt tot het economische luik. Het is de bedoeling in de toekomst - bij beschikbaarheid van voldoende gegevens - ook het sociale luik aan bod te laten komen. De evaluatie van het beleid gaat in op de bosbeheerplanning, de bosgroepen en de internationale bospolitiek.

¹ Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer

² AMINAL, afdeling Bos en Groen

³ Instituut voor Natuurbehoud

01 Toestand

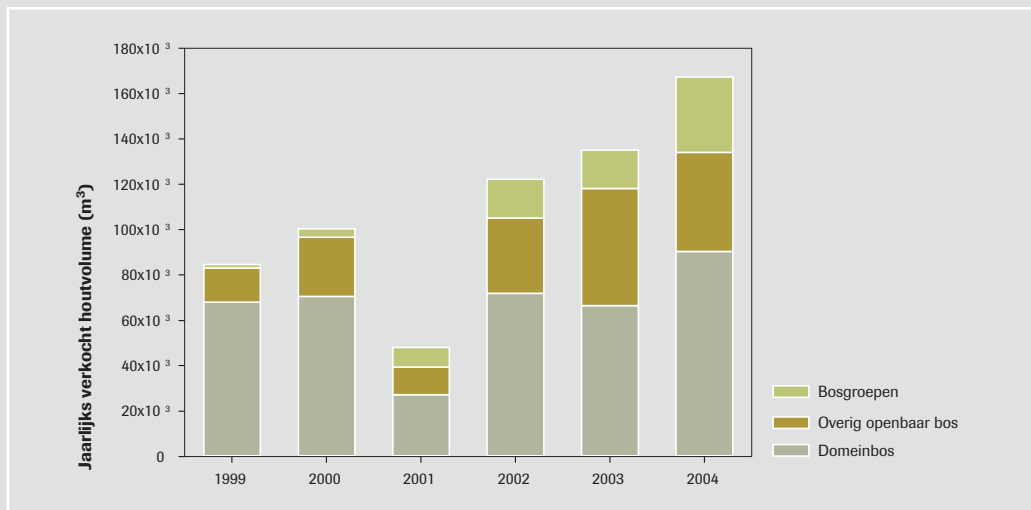
1.1 Houtoogst

Een duurzame houtoogst betekent onder andere een balans tussen de netto jaarlijkse vellingen en de jaarlijkse aanwas in de bossen die beschikbaar zijn voor houtproductie. Gegevens van houtverkopen zijn slechts systematisch beschikbaar voor openbare bossen en bosgroepen, d.w.z. dat voor meer dan de helft van het bosareaal geen informatie bestaat over de hoeveelheid hout die geogst wordt.

Wanneer we de gegevens van het verkochte houtvolume in openbare bossen en bosgroepen bekijken, zien we een stijgende trend (figuur 26.1). Die trend is niet noodzakelijk het gevolg van een sterker ingrijpen in het bos. Andere factoren zijn:

- de jaarlijkse toename van de oppervlakte bos in beheer door afdeling Bos en Groen (bv. 400 ha bos in 2003, zie hoofdstuk 33 Verwerving);
- het aanbod van hout dat sinds enkele jaren door de afdeling Natuur wordt te koop gesteld op openbare verkopen van de afdeling Bos en Groen, een nevenproduct van natuurinrichting en -beheer. Het gaat hier onder meer om ontbossing bij herstel van heide of soortenrijk grasland.

In 2004 werd iets meer dan 90.000 m³ verkocht in de domeinbossen, tegenover 44.000 m³ in de andere openbare bossen en 33.000 m³ bij de bosgroepen. Samen was dat goed voor 167.000 m³.

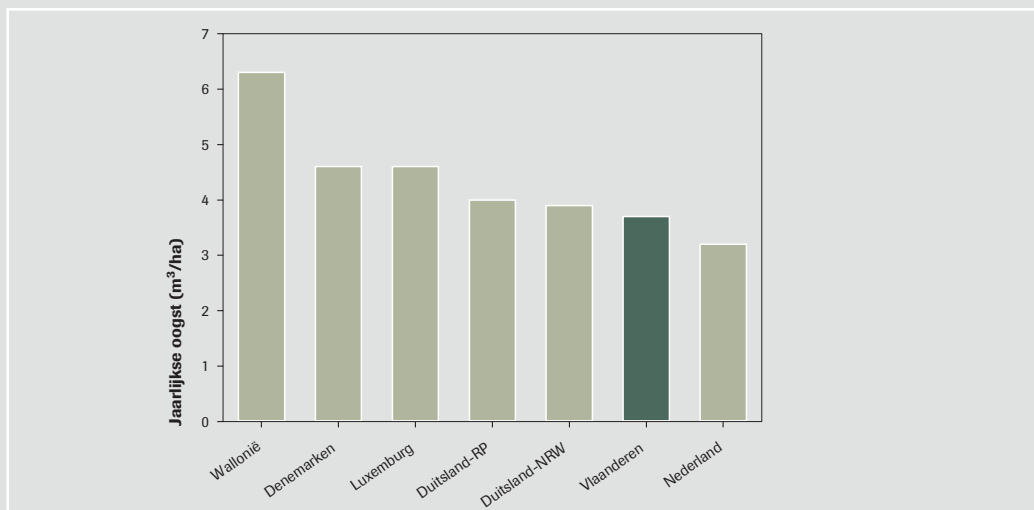

Figuur 26.1: Evolutie van de houtverkoop (in m³/jaar) voor openbare bossen (domeinbos en ander openbaar bos) en bosgroepen (brongegevens: afdeling Bos en Groen).

Bij de bosgroepen wordt een gedeelte van het totale volume te koop aangeboden in oktober op een houtverkoop, vaak gezamenlijk met de afdeling Bos en Groen. Loten die onderhands verkocht zijn, worden beschouwd als datzelfde jaar te kappen. Uit de gegevens blijkt dat de bosgroepen meer en meer hout op de markt brengen, omdat zij steeds meer bos beheren en omdat in heel wat kleine verwaarloosde naaldbossen de omvorming naar loofbos wordt ingeleid. Het merendeel van de verkochte volumes bestaat uit gezamenlijke loten van verschillende eigenaars samen, die daardoor interessanter worden (naar houtprijzen en volumes).

Wanneer we de exploitatiecijfers voor openbare bossen omrekenen in m³/ha, dan komen we voor 2004 op 3,7 m³/ha. Dat plaatst onze regio op het niveau van, of iets lager dan, de ons omringende landen (figuur 26.2). Recente aanwasgegevens zijn voor Vlaanderen niet beschikbaar zodat het moeilijk te beoordelen is of er meer of minder dan de jaarlijkse aanwas wordt gekapt. Volgens de beheervisie wordt de gemiddelde jaarlijkse aanwas voor alle bossen in

Figuur 26.2:
Overzicht van de
jaarlijkse houtoogst
in m³/ha.jaar voor
Vlaanderen en
omliggende
regio's/landen
(brongegevens:
European Forest
Institute).

Vlaanderen geraamd op 5 m³/ha.jaar en voor domeinbossen zelfs hoger. Dat gegeven, samen met de vergelijking met buurlanden, laat vermoeden dat er in Vlaanderen, net zoals in de rest van Europa, beduidend meer aangroei is dan oogst.

Houtstromen van de belangrijkste boomsoorten in Vlaanderen zijn slechts fragmentarisch gekwantificeerd [8]. De bestaande informatie toont aan dat de productie van de grondstof hout in Vlaanderen vrij beperkt is in verhouding tot de omvang van de verwerkende industrie. Net zoals in Nederland kan België slechts voor 10 % in de eigen houtbehoefte voorzien [8]. Het te verwerken hout wordt voor 90 % ingevoerd. Dat betekent dat Vlaanderen een nog aanzienlijk beslag legt op bossen elders in de wereld. Hout is een milieuvriendelijk en een hernieuwbaar materiaal. Het gebruik ervan wordt dan ook aangemoedigd. Houtgebruik impliceert echter het kappen van bomen en daarover zijn de meningen nogal verdeeld. De realisatie van duurzame houtproductie in het Vlaamse bos betekent een minimale graad van zelfvoorziening en een bijdrage aan bosbehoud en duurzaam bosbeheer op mondiaal vlak. De criteria rond de productiefunctie werden opgenomen in het uitvoeringsbesluit Criteria Duurzaam Bosbeheer. Rond de productiefunctie wordt in Vlaanderen geen actief beleid gevoerd met kwantitatieve doelstellingen, wat in strijd is met de Criteria Duurzaam Bosbeheer. Wel stelt de beheersvisie het behoud van een gemiddeld jaarlijks kapkwantum van 4 m³/ha.jaar als richtlijn voor terreinen in beheer door de afdeling Bos en Groen.

1.2 Houtexploitatie

Met exploitatie wordt het vellen van de bomen, het uitslepen van de stammen en het ruimen van de overblijvende takken bedoeld (zie ook NARA 2003, p. 188). Die activiteiten kunnen schade veroorzaken aan vooral bodem (incl. bodemorganismen), vegetatie en bomen.

Houtexploitatie gebeurt meestal door motormanueel vellen en machinaal (tractoren) uitslepen van de stammen. Door het lage niveau van investeringen die exploitanten aan machines (kunnen) besteden, voeren ze de meeste werken met hun (enige) vaak te zware tractor uit. Een recente ontwikkeling is de volledig gemechaniseerde exploitatie met zware gespecialiseerde machines ('harvesters' en 'forwarders') die vellen, onttakken, meten en zagen en waarmee snel en economisch kan worden gewerkt. Mits goede aansturing van die technologie kan ook ecologisch verantwoord worden gewerkt. Er worden alvast meer oogstresten achtergelaten in het bos, wat gunstig is. In Vlaanderen zijn momenteel naar schatting 8 'harvesters' operationeel. Vermoedelijk zal dat aantal, naar analogie met de buurlanden, toenemen.

Houtexploitatie, een bedreiging voor de bosbodem

Houtexploitatie kan bodemverdichting veroorzaken. Doordat ze bijdraagt aan een verlies van vitaliteit en verjongingscapaciteit van het bos, heeft bodemverdichting belangrijke gevolgen voor het functioneren van het bosecosysteem op lange termijn. Figuur 26.3 toont de resultaten van een steekproef in het Zoniënwoud. Vanaf een penetratie van 30 cm of minder wordt de groei van bosbomen verhinderd.

Leembodems met een hoog vochtgehalte zijn het meest gevoelig voor verdichting, zandbodems het minst. Herstel van verdichting verloopt trager naarmate de activiteit van woelende bodemfauna en het gehalte aan zwellende kleien geringer is. Het grote aandeel zure bosbodems met slechte strooiselafbraak en lage activiteit van woelende bodemorganismen (zie ook hoofdstuk 19 Verzuring) verhoogt de kwetsbaarheid van Vlaamse bosbodems voor beschadiging door houtexploitatie.

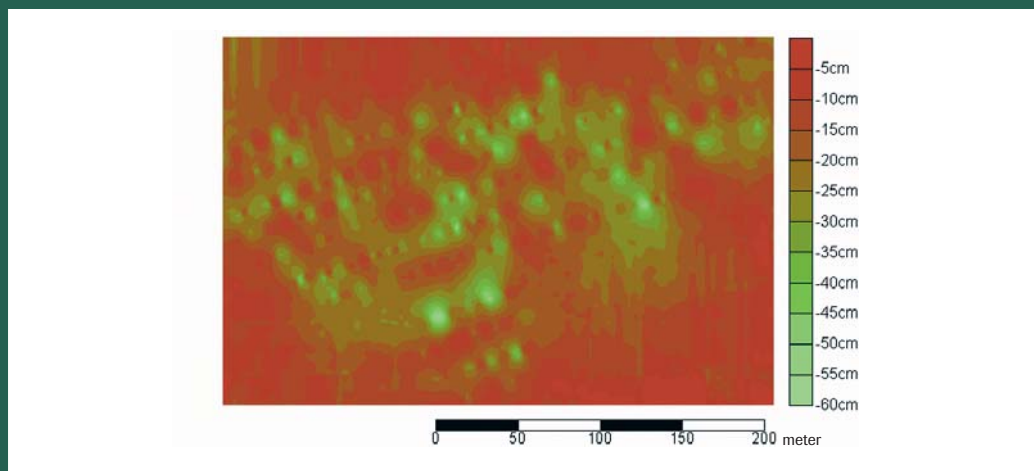
Er is nood aan meer kennis over de toestand van de bodemverdichting in de Vlaamse bossen en de gevolgen daarvan.

Naast de keuze van aangepaste machines en een aangepast tijdstip (bv. vorst), zijn er voor de bosbeheerders en –exploitanten twee manieren om met het risico op bodemverdichting om te gaan:

- ❑ verkeer spreiden en veronderstellen dat wijzigingen in bodemtoestand niet cumuleren, wat gebruikelijk is bij Vlaamse bosbeheerders en –exploitanten;
- ❑ verkeer concentreren op vaste ruimingspistes waarbij die pistes ‘opgegeven’ worden ten voordele van een groter aandeel van het bestand waar de fysische bodemtoestand ongewijzigd gelaten wordt, gebruikelijk in Midden- Europese en sommige West-Europese (bv. Frankrijk) landen.

Vermits de eerste manier gebaseerd is op veronderstellingen die door recente literatuur worden tegengesproken, wordt de voorkeur gegeven aan de aanleg van ruimingspistes.

De huidige visie rond duurzaam en multifunctioneel bosbeheer veronderstelt het werken met spontane processen, bosvorming, complexe bosstructuur en productie van zwaar kwaliteitshout. Bij het gebruik van ruimingspistes kunnen in de ‘tussenvlakken’ de spontane processen optimaal doorgaan en wordt de structuurdiversiteit niet tenietgedaan door machineverkeer bij elke omloop. De ruimingspistes kunnen overigens ook zorgen voor lichtinbreng en verhoogde biodiversiteit. Het is dan ook belangrijk de beheerders en exploitanten voldoende voor te lichten over het risico op onzichtbare schade bij spreiding van het bosverkeer enerzijds en de voordelen van ruimingspistes anderzijds.

Figuur 26.3: Bodemverdichting in een proefvlak in het Zoniënwoud: penetratiediepte vanaf de bodemoppervlakte (bron: [324]). Hoe geringer de penetratie, hoe groter de verdichting (rode kleur).

Vijf recente uitvoeringsbesluiten van de Vlaamse Regering hebben betrekking op duurzaam bosbeheer:

- ▣ B.VI.Reg. 08/12/2002 (BS 18/12/2002) houdende de erkenning van kopers en exploitanten van hout;
- ▣ B.VI.Reg. 27/06/2003 (BS 10/09/2003) betreffende beheerplannen voor bossen;
- ▣ B.VI.Reg. 27/06/2003 (BS 10/09/2003) tot vaststelling van de Criteria Duurzaam Bosbeheer voor bossen gelegen in het Vlaams Gewest;
- ▣ B.VI.Reg. 27/06/2003 (BS 10/09/2003) betreffende subsidiëring van beheerders van openbare en privébossen;
- ▣ B.VI.Reg. 27/06/2003 (BS 10/09/2003) betreffende de erkenning en subsidiëring van bosgroepen en de wijze waarop leden van het bosbeheer kunnen meewerken in bosgroepen.

2.1 Bosbeheerplannen

Het beheerplan is een belangrijke schakel in de totstandkoming van het duurzame bosbeheer. Om aan de Criteria Duurzaam Bosbeheer of aan het basisniveau te voldoen is respectievelijk een uitgebreid of een beperkt beheerplan nodig (zie NARA 2003, p. 250). Het Milieujaarprogramma 2004 (p. 108) verwacht 15.300 ha uitgebreid beheerplan tegen eind 2004 (3200 ha in domeinbos, 7000 ha in privébos in VEN en 5000 ha in andere openbare domeinen). Voor de beperkte beheerplannen bestaat geen concrete doelstelling. Tussen 1990 en 2002 kreeg ongeveer 12 % van het openbaar bos en 24 % van het privébos een beheerplan.

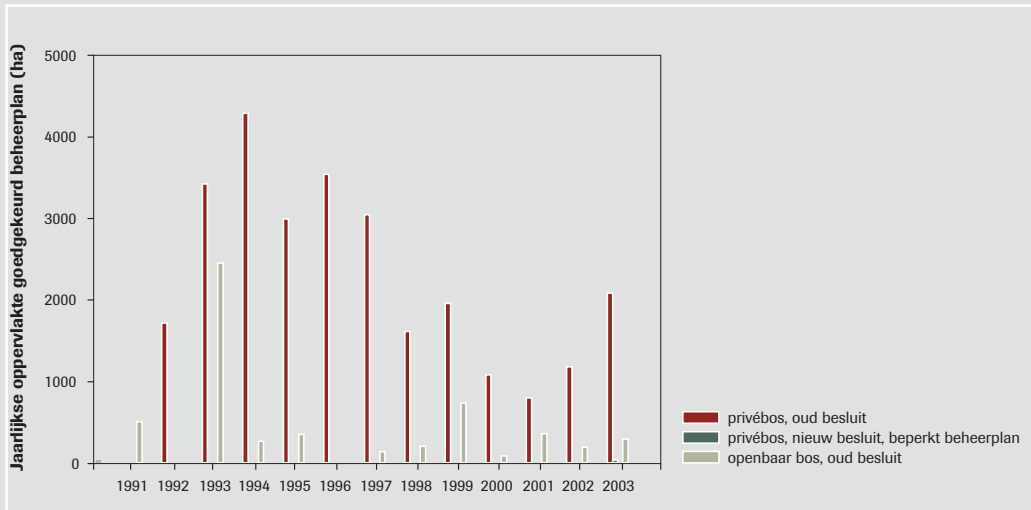
Sinds 19/9/2003 worden beheerplannen volgens het nieuwe besluit goedgekeurd. Inhoudelijk betekent dat vooral dat duidelijk aangegeven wordt wanneer een uitgebreid dan wel beperkt beheerplan moet worden opgemaakt en dat voor het beperkte beheerplan een nieuwe standaard werd uitgewerkt. Daar waar een beperkt beheerplan vroeger vooral een kapregeling was, wordt nu meer aandacht besteed aan andere bosfuncties. Een beheerplan volgens het nieuwe besluit is ook volledig openbaar; na goedkeuring kan het ingekeken worden bij het Bosbeheer.

In 2003 werd voor 300 ha (oude B.VI.Reg. 04/12/1991, BS 07/03/1992) openbaar bos, 2085 ha (oude B.VI.Reg.) en 27 ha (nieuwe B.VI.Reg. 27/06/2003, BS 10/09/2003) privébos een nieuw beheerplan goedgekeurd. De toename van 2412 ha was groter dan tijdens de voorgaande jaren, maar die werd grotendeels ingevuld door beperkte beheerplannen volgens het oude B.VI.Reg. (figuur 26.4). Op 1 januari 2004 bezat 5680 ha of 12,6 % van het areaal openbaar bos een goedgekeurd beheerplan. Voor privébossen was dat 27.780 ha of bijna 28 % van het areaal. Dat betekent dat 33.456 ha of 23 % van het bosareaal een goedgekeurd beheerplan bezit. Het totaal is mogelijk overschat omdat sommige bossen ondertussen van eigenaar veranderden. Voor de beheerplannen opgemaakt onder de oude regeling werd niet standaard bijgehouden of het gaat om uitgebreide dan wel beperkte beheerplannen. Dat maakt het moeilijk om na te gaan of de verwachtingen van het MINA-plan 3 worden gehaald.

Sinds 2004 kunnen openbare en privéboseigenaars met een goedgekeurd bosbeheerplan subsidies aanvragen voor duurzaam bosbeheer.

- ▣ Bij de natuurgerichte maatregelen horen het beheer van open plekken en van bosdoeltypen uit het natuurrichtplan. Er zijn nog geen goedgekeurde dossiers.
- ▣ Bij de recreatiegerichte maatregelen hoort de openstelling van bossen. In 2004 werden de eerste tien dossiers ingediend. Uitbreiding van de toegankelijkheid van natuur- en bosgebieden levert een belangrijke bijdrage tot de vergroting van het maatschappelijke draagvlak voor natuur en bos. Door het toegankelijk maken van minder kwetsbare bossen kan de druk op kwetsbare natuurgebieden worden verminderd.

In Vlaanderen werd 4366 ha bos door het Forest Stewardship Council (FSC) gecertificeerd. Die oppervlakte is quasi

Figuur 26.4: Oppervlakte goedgekeurd bosbeheerplan in openbaar en privébos volgens het oude besluit (B.VI.Reg. 04/12/1991 (BS 07/03/1992)) en het nieuwe besluit (B.VI.Reg. 27/06/2003 (BS 10/09/2003)). De oppervlakte is inclusief beheerplannen bosreservaten (brongegevens: AMINAL Bos en Groen).

gelijk gebleven ten opzichte van het vorige Natuurrapport (zie NARA 2003, p. 186). De Criteria Duurzaam Bosbeheer sluiten nauw aan bij de Belgische FSC-normen en er is dus weinig extra inspanning vereist om internationale erkenning te verkrijgen. Binnen FSC bestaat een systeem van groeps-certificaat waarbij de groepsverantwoordelijke instaat voor een aantal algemene taken en de interne kwaliteitscontrole. Op die manier zal, wanneer er voor een bos binnen de groep een uitgebreid beheerplan volgens de Criteria Duurzaam Bosbeheer bestaat, dat bos meteen ook FSC-gecertificeerd kunnen worden. Er loopt momenteel bij de afdeling Bos en Groen een project om de mogelijkheid van een groeps-certificaat na te gaan voor drie groepen: domeinbos, openbaar bos en bosgroepen.

Over de effecten van de huidige certificering op de biodiversiteit zijn de meningen verdeeld. Een analyse van de relatie tussen gecertificeerd bos en de biodiversiteit op mondiale schaal [268] laat zien dat een certificaat geen garantie is voor een hogere biodiversiteit. De meerderheid van de gecertificeerde bossen bevindt zich immers in de ontwikkelde landen. Daar gaat het vaak om grote (staats)eigendommen met een traditie van duurzaam bosbeheer [139]. In de tropen wordt dan weer een groot aandeel plantages gecertificeerd, terwijl in natuurlijke of semi-natuurlijke bossen de roofbouw doorgaat. Hoewel er bij FSC verschillende regels werden uitgewerkt voor plantages en natuurlijke bossen, komt het hout wel met hetzelfde label op de markt [268]. Door de grote investering om het certificaat te verkrijgen, blijft de oppervlakte gecertificeerd bos beperkt [139]. Op wereldschaal gebeurt de certificering dus het minst waar die het meest nodig is, namelijk in natuurlijke en semi-natuurlijke bossen waar roofbouw schering en inslag is. Toch blijft certificering het enige instrument dat beïnvloeding van gebruikerszijde toelaat. Een verdere investering hierin is dus aangewezen.

2.2 Bosgroepen

Vlaanderen bezit ongeveer 150.000 ha bos, waarvan 75 % in eigendom van ongeveer 100.000 particuliere eigenaars. Bosgroepen vormen een antwoord op de versnipperde eigendomstoestand. Het is een vrijwillig samenwerkingsverband tussen een groot aantal particuliere en openbare bosbeheerders, dat als doel heeft een samenhangend en meer kwalitatief bosbeheer te realiseren (zie NARA 2003, p. 253). Het uitvoeringsbesluit voor de erkenning van de bosgroepen werd in 2003 goedgekeurd en de lopende pilotprojecten worden sindsdien omgevormd naar zelfstandige, erkende bosgroepen.

Sinds 1 januari 2004 zijn twee bosgroepen voorlopig erkend voor een periode van drie jaar. Vanaf januari 2005 kunnen er nog 5 als erkende bosgroep aan de slag. Om in heel Vlaanderen boscijgenaars de mogelijkheid te geven

beroep te doen op de diensten van een bosgroep zullen in de toekomst nog pilootprojecten opgestart worden. Zo startte eind 2004 de Bosgroep Noordwest-Limburg en begin 2005 zullen de bosgroepen Antwerpen-Noord, Antwerpen-Zuid en Midden-Oost-Vlaanderen nog van start gaan. De pilootfase laat toe de dienstverlening te initiëren en een netwerk van boseigenaars uit te bouwen. AMINAL Bos en Groen voorziet tegen 2006 een gebiedsdekkend netwerk van 19 bosgroepen (MINA-plan 3, p. 204), die tegen 2008 alle voorlopig erkend of erkend zijn.

Momenteel werd door zeven van de dertien opgestarte bosgroepen een vzw opgericht ter voorbereiding van een erkenning. Samen tellen de vzw's op 1 januari 2005 1418 leden. Er is een duidelijke stijging. Er zijn heel wat eigenaars die reeds meewerkten met de bosgroepen, maar nog niet officieel lid zijn of die beroep doen op de bosgroepen die nog geen vzw zijn. Dat wil zeggen dat er een verdere toename wordt verwacht.

Samen beheren de 1418 leden van de 7 bosgroepen die vzw zijn ongeveer 12.859 ha bos. Dat is goed voor 22 % van het totale bosareaal in de werkingsgebieden. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat grotere bosbeheerders zoals gemeenten vaak sneller in contact komen met de bosgroep en ook sneller lid worden, waardoor de oppervlakte bij oprichting al redelijk hoog is. Waarschijnlijk zal de oppervlakte in beheer van de leden de eerste jaren van werking nog sterk toenemen door de toetreding van het Vlaams Gewest en andere grotere eigenaars. Momenteel zijn de Kempense bosgroepen het verst gevorderd, zowel qua oppervlakte in beheer als qua aandeel van de boseigenaars dat lid is van de bosgroep (figuur 26.5).

In de periode van 1995 tot 2002 werden door toedoen van de bosgroepen voor ongeveer 600 ha en meer dan 300 eigenaars bosbeheerplannen goedgekeurd. Dat dat aantal de laatste jaren snel toeneemt, blijkt uit de cijfers van 2003, toen voor ongeveer 500 ha en 220 eigenaars beheerplannen via de bosgroepen werden goedgekeurd (figuur 26.6). Daarmee is de bosoppervlakte met beheerplan door toedoen van een bosgroep opgelopen tot bijna 1400 ha of 4 % van de totale bosoppervlakte met beheerplan. Verwacht wordt dat het cijfer vanaf 2004 verder zal toenemen, gezien de bosgroepen zich actief inzetten voor het opstellen van gezamenlijke bosbeheerplannen. Bij die beheerplannen in voorbereiding zijn er heel wat in samenwerking met de afdeling Bos en Groen, gemeentebesturen en andere openbare eigenaars waardoor het dus vaak over grote boscomplexen (tot 1000 ha) gaat.

Via bosgroepen kunnen privé-eigenaars ook niet-productiegerichte werken laten uitvoeren. De toepassing hiervan kent een stijgend verloop (figuur 26.7). Het gaat onder andere om het verwijderen van Amerikaanse vogelkers, kleinschalig heideherstel en de inrichting van bosranden. Via de subsidieaanvragen zal in de toekomst een duidelijker beeld worden verkregen van welke biodiversiteitsacties zoal worden uitgevoerd. Verwacht wordt dat vanaf 2005 meer beheerwerken zullen worden uitgevoerd dankzij de ondersteuning via groenjobs en projectsubsidie voor de erkende bosgroepen.

2.3 Vlaams Fonds Tropisch Bos

Ondersteuning van bosbehoud en duurzaam bosbeheer op mondiaal vlak is mogelijk door:

- ▣ een eigen houtproductie te behouden;
- ▣ internationale samenwerking in verband met bosbehoud en duurzame bosbouw te ondersteunen;
- ▣ het gebruik van gecertificeerd hout te stimuleren.

De eerste optie kwam hierboven reeds aan bod, op de twee volgende wordt hier verder ingegaan.

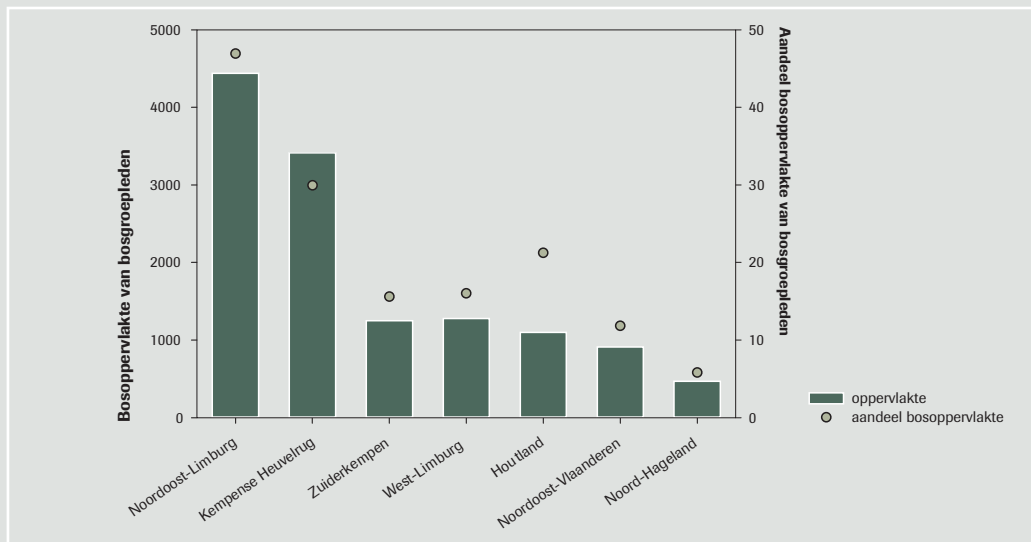
In opdracht van AMINAL afdeling Bos en Groen werd een verkennende studie uitgevoerd naar het internationale bosbeleid in Vlaanderen, België, Nederland en Europa [257]. Binnen de Europese Commissie en in Nederland is er sinds de jaren 80 een toenemend engagement in duurzaam bosbeheer op wereldniveau. Opvallend in Nederland is dat sinds de jaren 90 niet alleen de administratie voor ontwikkelingssamenwerking, maar ook die voor natuur en bos

#26

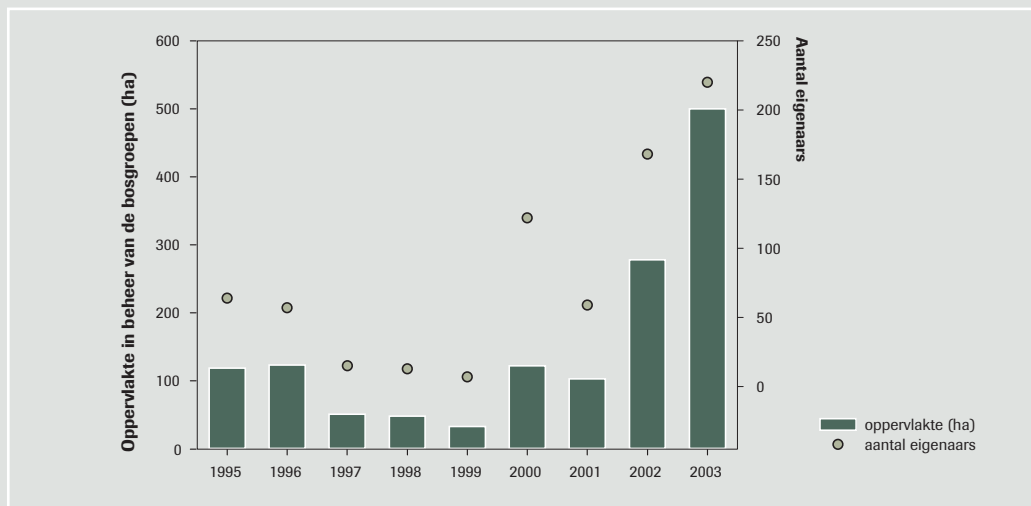
01 Toestand

02 Beleid

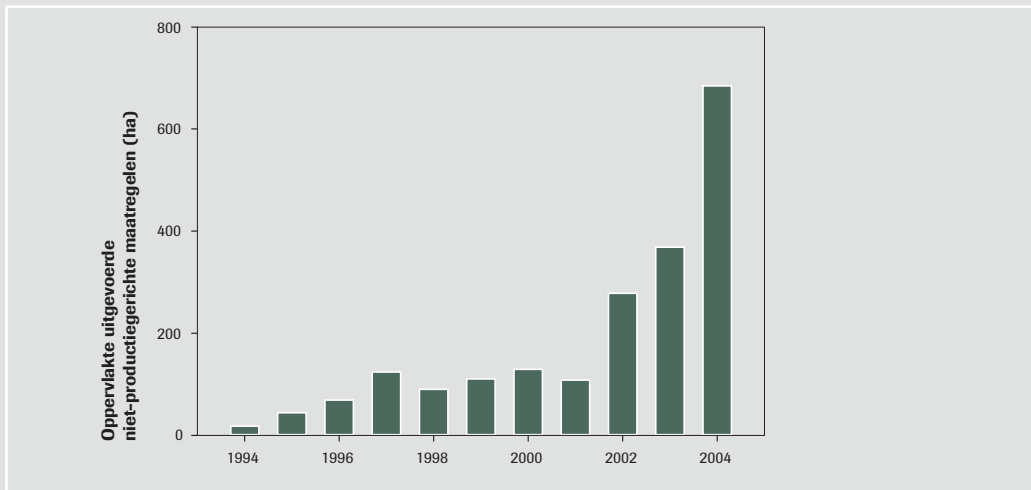
03 Kennis

Figuur 26.5: Areal in beheer van leden van de bosgroepen en aandeel van de boscijgenars dat lid is van de bosgroep (brongegevens: AMINAL Bos en Groen).

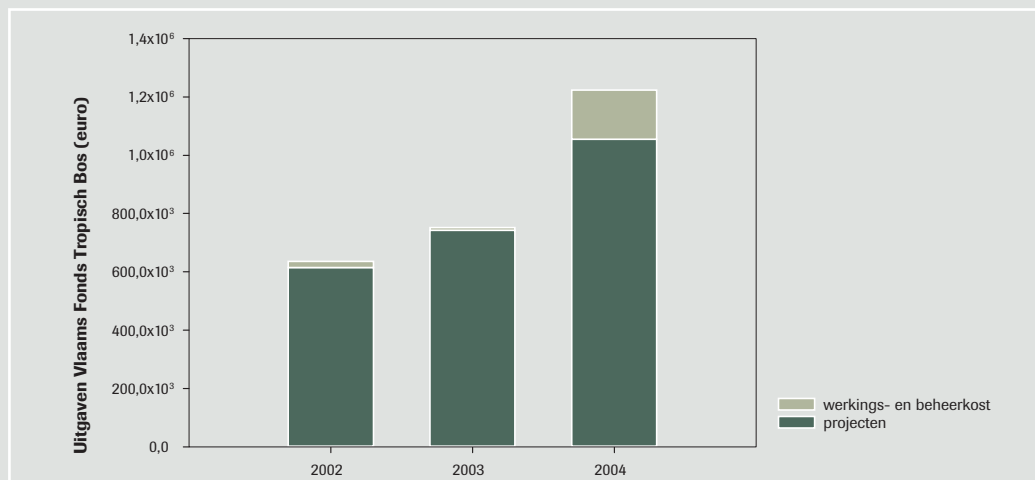
Figuur 26.6: Evolutie van: (1) de bosoppervlakte met nieuw goedgekeurd beheerplan en (2) het aantal betrokken eigenaars bij nieuwe goedgekeurde beheerplannen door toedoen van de zeven bosgroepen met vzw-status (brongegevens: afdeling Bos en Groen).

Figuur 26.7: Oppervlakte waarop niet-productiegerichte werken werden uitgevoerd in de bosgroepen Kempense Heuvelrug en Zuiderkempen (tot 2003), West- en Noordoost-Limburg, Noorderkempen en Houtland (vanaf 2004) (brongegevens: afdeling Bos en Groen).

Figuur 26.8: Beschikbaar budget tijdens de drie eerste werkingsjaren van het Vlaams Fonds Tropisch Bos (brongegevens: AMINAL Bos en Groen).

zich in die materie ging profileren. Sinds 1996 beheert zij een eigen Programma Internationaal Natuurbeheer (PIN). In totaal was er voor de periode 1996-2000 390.000.000 euro beschikbaar. Het Belgische en Vlaamse engagement staat in scherp contrast met die ontwikkelingen. De studie schat dat de bijdrage van België en de gewesten in de materie overeenkomt met minder dan 2 % van het Nederlandse budget.

De verkennende studie van Plouvier en Van Eynde [257] reikt een aantal ideeën aan voor een Vlaams internationaal bosbeleid. Bouwend op die basis, startte de Vlaamse Regering in 2002 met het Vlaams Fonds Tropisch Bos (VFTB), dat in 2002 en 2003 respectievelijk 9 en 10 kleinschalige projecten rond duurzaam bosbeheer financierde in een beperkt aantal ontwikkelingslanden [404](figuur 26.8). Voor 2004 is de goedkeuring van 15 projecten in voorbereiding. Het budget is nu iets meer dan 1.200.000 euro. De projecten worden door lokale organisaties uitgevoerd en hebben betrekking op de bescherming van de biodiversiteit en de verbetering van de levensomstandigheden. Het gaat over duurzaam bosbeheer, certificering van bosbeheer, bosreservaten, bufferzones en herbebossing.

Het budget voor bilaterale ontwikkelingssamenwerking in functie van het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit is een van de acht indicatoren die momenteel in het kader van de biodiversiteitsconventie worden uitgetest [405]. Het is niet gemakkelijk de elementen die betrekking hebben op biodiversiteit te kwantificeren omdat zij doorgaans deel uitmaken van andere programma's. De OESO- en CBD-secretariaten ontwikkelen hiervoor een 'biodiversity marker'. De huidige Belgische en Vlaamse initiatieven rond internationaal bos- en natuurbeleid zijn nog zeer beperkt. Naast het VFTB betoelaagt het federale Directoraat Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking (DGOS) enkele bilaterale projecten die betrekking hebben op bossen en zijn er bijdragen aan multilaterale initiatieven. Om het Belgische engagement in de multilaterale instrumenten en processen te helpen realiseren, valt het aan te bevelen het VFTB verder te laten groeien. Naast dat initiatief zijn vele andere acties mogelijk, zowel op bilaterale als op multilaterale basis, en verdienen ook andere ecosystemen aandacht. Dat kan bijdragen tot de realisatie van de 2010-doelstelling van de Biodiversiteitsconventie. Die stelt dat om de doelstelling op mondiaal niveau te halen, er in dat verband meer financiële en technologische transfer naar ontwikkelingslanden nodig is.

Een andere bijdrage in de problematiek is het vermijden van het gebruik van hout afkomstig uit niet-duurzame houtexploitaties, of m.a.w. het stimuleren van het gebruik van hout uit (gecertificeerde) duurzaam beheerde bossen (zie ook punt 1.1). Van het in België verhandelde hout is naar schatting 0,5 % door FSC gecertificeerd [162]. Het betreft grotendeels hout uit gematigde en koude streken. Momenteel loopt een onderzoeksproject om het gebruik van dergelijk hout in de leefmilieu- en infrastructuursector te stimuleren.

03 Kennis

Om de duurzaamheid van de houtoogst uit het Vlaamse bos te kunnen evalueren, zijn meer cijfers nodig over de houtoogst en de effecten daarvan (de houtaanwas, het jaarlijkse kapvolume, de houtstromen, de eraan verbonden tewerkstelling, de rentabiliteit en de invloed van exploitatie en houtextractie op de bodem (incl. bodemorganismen), de bomen en de vegetatie). Van de particuliere bossen die niet via bosgroepen worden beheerd, is zelfs de houtoogst niet gekend. Dat is meer dan de helft van het bosareaal.

Daarnaast is het ook van belang over de duurzaamheid van de geïmporteerde houtoogst te waken. Ook hier gaat het zowel over de houtoogst als over de effecten daarvan op ecosystemen.

Om de duurzaamheid van de bosbouw in het Vlaamse bos te kunnen evalueren zijn gegevens nodig over de waarde van de niet-houtproducten die bossen leveren en de eventuele effecten van het gebruik ervan (niet-consumptieve producten zoals schermfunctie, recreatie, welzijn, gezondheid, culturele en spirituele waarden, en consumptieve goederen zoals bessen en noten). Alleen over wild bestaat er meer informatie (zie hoofdstuk 27 Jacht).

Om het kwalitatieve bosbeleid te kunnen evalueren, zijn meer cijfers nodig over de impact van de verschillende beleidsinstrumenten op de verschillende functies van het bos.

De evaluatie van uitgebreide bosbeheerplannen is op dit moment niet wettelijk verplicht. Dat was oorspronkelijk wel voorzien in het uitvoeringsbesluit, maar is door de Raad van State geschrapt omdat er geen decretale basis was om een evaluatie te verplichten. Door een wijziging van het Bosdecreet zou dat kunnen worden opgevangen zodat in de toekomst

- ▣ uitgebreide beheerplannen na 10 jaar aan hun doelstellingen worden getoetst;
- ▣ beperkte beheerplannen na 20 jaar een eindevaluatie krijgen.

In de praktijk gebeuren controles afhankelijk van de ambtenaar ongeveer elke 5 jaar. Van vastgestelde inbreuken wordt een proces-verbaal opgemaakt. Van die controles bestaan geen systematische gegevens.

Er is nood aan een gestandaardiseerde methodiek die ervoor zorgt dat de gegevens op Vlaams niveau verwerkbaar zijn en de effectiviteit van de instrumenten kan worden geëvalueerd. Hierbij is het gebruik van objectief en gemakkelijk meetbare indicatoren essentieel. Die kunnen de resultaatgerichtheid van bosbeheerplannen vergroten. Zij dienen zowel in bosreservaten, in duurzaam beheerde bossen en in bossen zonder bosbeheerplan te worden opgevolgd.

Er is meer onderzoek nodig naar de mogelijkheden om via een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan.

Met medewerking van:

Robbie Goris - Universiteit Gent, Laboratorium voor Bosbouw
Inge Serbruyns - AMINAL, afdeling Bos en Groen
Martine Waterinckx - AMINAL, afdeling Bos en Groen

Lectoren:

Carl De Schepper - AMINAL, afdeling Bos en Groen
Ilse Dries - AMINAL, Directoraat-generaal
Lise Hendrick - Bosgroep Hoge Kempen
René Meeuwis - AMINAL, afdeling Natuur
Jan Spaas - Vlaamse Hoge Bosraad
Frederik Vaes - Inverde
Steven Vanholme - Natuurpunt
Kris Verheyen - Universiteit Gent, Laboratorium voor Bosbouw